

EUMENEIA, ŞEYHLÜ VE IŞIKLI

Editör
Bilal SÖĞÜT

EUMENEIA, ŞEYHLÜ ve IŞIKLI

Editör
Bilal SÖĞÜT

© 2011 Ege Yayınları
ISBN 978-605-5607-70-8
Bütün hakları saklıdır.

Kapak Tasarımı
Mustafa Bilgin

Kitap içindeki yazılarda bilimsellik ve bilimsel etik ile ilgili tüm sorumluluklar yazarların kendisine aittir.

Baskı
Bilnet Matbaacılık
Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ő.
Dudullu Organize Sanayi Bölgesi 1. Cadde No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 Faks: 0 (216) 365 99 07-08 www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 15690

Yapım ve Dağıtım
Zero Prod. Ltd.
Abdullah Sokak, No: 17, Taksim, 34433 İstanbul
Tel: +90 (212) 244 7521 Faks: +90 (212) 244 3209
E.posta: info@zerobooksonline.com
www.zerobooksonline.com
www.egeyayinlari.com

İçindekiler

Önsöz	5
Editörden	7
Takdim	9
I. Prehistorik ve Demir Dönemi	
1.1 Tarih Öncesi Dönemlerde Işıklı / Eşref Abay	13
1.2 Eumeneia Açık Hava Kutsal Alanı / Celal Şimşek – M. Ayşem Sezgin	29
II. Hellenistik ve Roma Dönemi	
2.1 Eumeneia'nın Coğrafi, Tarihi ve Siyasi Yapısı / Celal Şimşek	47
2.2 Eumeneia Kent Planı ve Savunması / Tunç Sezgin – Murat Taşkiran	61
2.3 Işıklı Kasabasında Bulunan Hellenistik ve Roma Dönemine Ait Mimari Elemanların Genel Bir Değerlendirmesi / Bilal Söğüt	73
2.4 Eumeneia'da Bulunan Dorik Mimari Elemanlar / Bilal Söğüt – Zeliha Gider	93
2.5 Eumeneia'dan Paye Başlığı / Banu Yılmaz	101
2.6 Eumeneia Roma Askeri Hamamı Üzerine Bir Öneri / Coşkun Daşbacak	109
2.7 Eumeneia Tympanumlu Su Dağıtım Terminali / Tunç Sezgin	117
2.8 Eumeneia Mezar Tipleri ve Ölü Gömme Gelenekleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme Mustafa Bilgin – Mehmet Okunak	125
III. Bizans Dönemi	
3.1 Eumeneia'da Bir Bizans Kalesi / Thomas Drew-Bear	149
3.2 Işıklı (Eumeneia)'da Bulunan Bizans Dönemine Ait Mimari Plastik Eserler İlker Mete Mimiroğlu	153
IV. Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi	
4.1 Anadolu Selçuklu Devleti Döneminde Şeyhlü ve Çevresinin Fethi / Şaban Kök	165
4.2 Işıklı Kasabası Donbey Hamamı Kazısı İlk Raporu / Nesrin Karabay	179

V. Osmanlı Dönemi

5.1 Işıklı (Şeyhlü) Türk Dönemi Eserleri / Saim Cirtil	191
5.2 XVI. Yüzyılda Şeyhlü Zâviyeleri Üzerine Bazı Tespitler / Turan Gökçe	213
5.3 Avarız Defterlerine Göre XVII. Yüzyılda Şeyhlü (Işıklı) Kazası / Mehmet Yaşar Ertaş	253
5.4 XVIII.-XIX. Yüzyıllarda Şeyhlü Kazası ve Vakıf Kurumları / Yasemin Beyazıt	299
5.5 Çivril – Bulgurlar Köyü Camii Üzerine / Kadir Pektaş – Hediye Genel Altındirek	323

VI. Cumhuriyet Dönemi

6.1 Işıklı Eski Okul Binası / Selda Ö. Cirtil	335
---	-----

VII. Sosyolojik Yapı Analizi

7.1 Çivril İlçesi Işıklı Kasabasının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özelliklerinin Çözümlemesi Mehmet Meder	343
--	-----

VIII. Zoolojik ve Botanik Yapı

8.1 Işıklı Gölü ve Yakın Çevresinin Omurgalı Faunasına Ön Bakış / Raşit Urhan	365
8.2 Işıklı ve Çevresinin Florası / Ali Çelik – Yusuf Gemici – Mehmet Çiçek	375

2.2 Eumeneia Kent Planı ve Savunması

Tunç SEZGİN – Murat TAŞKIRAN***

Eumeneia Ovasının¹ sonunda, Işıklı Kasabası'nda yer alan antik kentte bugüne kadar yapılan araştırmalarda bulunan yapı kalıntıları M.Ö. 1. binin ilk yarısından başlayarak Hellenistik, Roma, Bizans, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlenmektedir. Ovanın başladığı tepe eteğindeki Açık Hava Kült Alanı ve kaynağın çevresindeki kalıntılar Klasik Dönem ve öncesi özellikler göstermektedir². Hellenistik Dönem ve sonrasına ait kalıntılar ise tepenin doğu ve güneydoğu yamaçları ile ovalık alandaki yerleşimlerde görülmektedir (Res. 1).

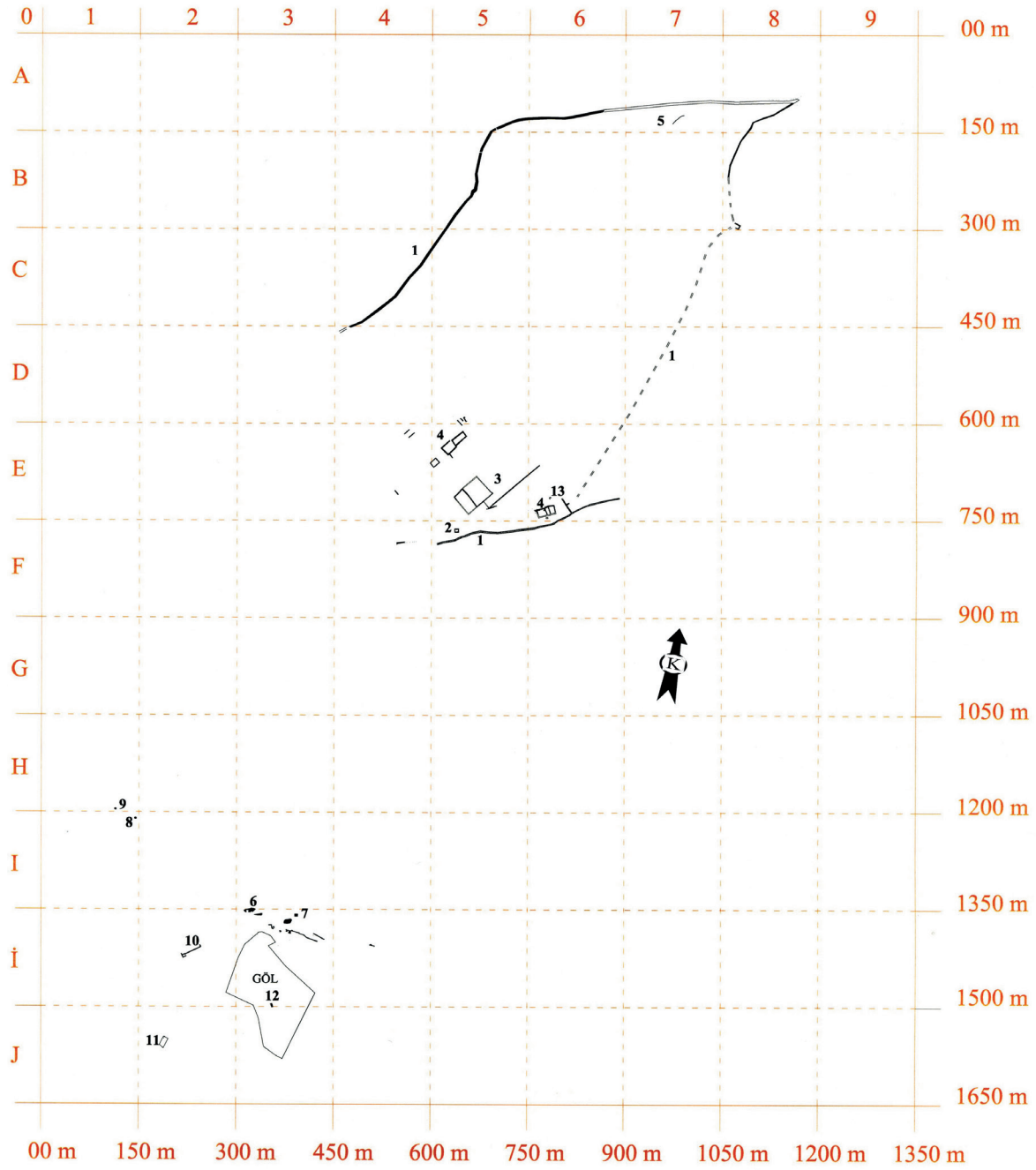
Res. 1 Sarıbaba Tepesi Zirvesinden Hellenistik Kalıntıların Bulunduğu Yamaç ve Eumeneia Ovası

* Arş. Gör. Tunç SEZGİN, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli. (tsezgin@pau.edu.tr)

** Arş. Gör. Murat TAŞKIRAN, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli. (mtaskiran@pau.edu.tr)

1 Riel 1995, 167.

2 Şimşek 2008, 60.

EUMENEIA

1 Surlar	8 Örgü Tekne Mezar
2 Tapınak	9 Kaya Mezarı
3 Agora	10 Bizans Dönemi Sur Yapısı
4 Mekanlar	11 Beylikler Dönemi Hamamı
5 Kanal	12 Tympanum'lu Su Dağıtım Terminali
6 Kutsal Alan	13 Sarnıçlar
7 Khamosorion Mezar	

Plan 1 Kent Planı

Eumeneia'nın üzerinde kurulduğu Sarıbaba Tepesi'nin doğu yamacı kademeli olarak aşağı inmektedir. Arazinin düzensiz eğimi karmaşık bir teraslama sistemi gerektirmiştir. Hellenistik kente girişin doğu taraftan olduğu arazi yapısından anlaşılacakla beraber, kentin kuzeyi boyunca devam eden kuzey surların üzerinde geçişlerin tespit edilmesi kuzeyden de girişler olduğunu göstermektedir. Kentin kuzeyindeki ufak tepeler Hellenistik kent merkezine inmeyi kolaylaştırmaktadır. Ancak güney ve batı kısımlarındaki dik kayalar kente ulaşımı imkânsız hale getirmekte ve kent için doğal bir savunma hattı oluşturmaktadır.

Kentteki Yapılar

Hellenistik kentin bulunduğu tepe eteklerinde sur dışında birçok duvar sırası görünse de arazide taşların toplanarak öbekler oluşturulması ve kısmen temellerinin görüldüğü yapıların toprak altında olması nedeniyle kalıntıların tam bir planını tespit etmek güçtür. Buna rağmen takip edilen temellerden Agora ve Tapınak olduğu düşünülen yapıların duvarları daha kolay belirlenebilmektedir³. Ayrıca Hellenistik kente su getirilen kayaya oyulmuş kanal ile sarnıç olabilecek sıvalı dikdörtgen planlı yapılar tespit edilmiştir. Ova kısmında ise yapay göl içinde yer alan Tympanumlu Su Dağıtım Terminali bulunmaktadır.

Tepenin güney kısmında ovaya geçmeden önce kayaya oyulmuş nişlerin bulunduğu Açık Hava Kült Alanı ve antik dönemden beri var olduğu anlaşılan kaynak bulunmaktadır. Nekropole ait kentte tespit edilen mezarlar ise tepenin güney eteklerindedir.

Gölün çevresinde ve modern Işıklı kasabası içinde Roma ve Bizans Dönemi mimari bloklar⁴ ve yine Bizans Dönemi Sur Duvarı tespit edilmiştir⁵. Gölün güneybatısında Beylikler Dönemi Hamam yapısı ile kasaba içinde Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlenen yapılar vardır (Plan 1).

1. Savunma Sistemi

1.1 Sur Duvarları

Tepenin güneyindeki eğimli yamaçta yer alan terasa kurulu olan Hellenistik kente ait en çok kalıntı sur duvarlarında bulunmaktadır. Kentin etrafını çeviren savunma sisteminde, sur duvarı ve topografik yapıdan yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Savunma sistemi ile ilgili olarak kentin kuzeybatısı ve kuzeyinde sur kalıntılarının görüldüğü, doğu tarafta ise geçtiği yerlerin belirlendiği sur duvarları takip edilebilmektedir. Güney ve güneybatı yönde ise dik kayalar doğal bir savunma hattı oluşturmaktadır. Böylelikle çıkılması zor yerlerde doğal yapı ile birlikte yer yer surlardan, savunmanın zayıf olduğu yerlerde ise güçlü sur duvarlarından yararlanıldığı anlaşılmaktadır.

Kuzey surları kentin M.Ö. 4. yy. tarihlenen ve savunmaya ait kalıntıların görüldüğü en güçlü hat olup kuzeydoğudan başlayarak güneye doğru dönüp güneybatıya yönde ilerlemektedir⁶. Arazinin kayalık olmasından dolayı yoğun olmayan bitki örtüsünün de etkisiyle özellikle kuzeyde surun yönü rahatça belli

3 Bunun için bkz. Söğüt-Şimşek 2001, 309; Şimşek 2008, 48-49.

4 Söğüt-Şimşek 2001, 311-312; Şimşek 2008, 56-58. Burada bulunan mimari elemanlar ile ilgili toplu son değerlendirmeler için bu kitap içindeki "Işıklı Kasabasında Bulunan Hellenistik ve Roma Dönemine ait Mimari Elemanların Genel Bir Değerlendirmesi" adlı bölüme bakınız.

5 Hellenistik Dönemde kurulan Eumeneia kentinde Roma Dönemi'nde M.S. I ile III. yüzyıllar arasında bir Roma Garnizonu olduğu söylenmektedir. Bkz. Guzzi 2008, 82-85.

6 II. Attalos Philadelphos (M.Ö. 159-138) Dönemi'nde kurulan kentin daha öncesi sur duvarları olması burada erkene giden bir yerleşimin olduğunu göstermektedir.

Res. 2 Kuzey Surları, Kuzey Cephe

Res. 3 Kuzey Surları, Üstten Görünüşü

olmaktadır. Surlar büyük ölçüde yıkılmış olsa da yer yer 1,5 metreye varan yüksekliği ile bazen de temel seviyesindeki kalıntılarıyla takip edilmektedir.

Kuzey tarafta yer alan surun genişliği yaklaşık 3,40 m, uzunluğu ise 600 m olarak ölçülmüştür. Surlar yerel kesme taştan kabaca yontularak düzensiz kenarlı dörtgen ve çokgen taşlardan örülmüştür. Düzensiz kenarlı taşlar kullanıldığı için örgüdeki derzlerde boşluklar oluşmuştur. Bu boşlukların yer yer küçük taşlarla doldurulduğu görülmektedir. Surların her iki dış yüzü örülükten arada kalan geniş bölümü düzensiz moloz taşlarla doldurulmuştur⁷.

Hellenistik Dönemde hem Anadolu'da hem de Grek kentlerinde trapezoidal taşların pseudo-isodomik stilde sevilerek kullanıldığı bilinmektedir⁸. Eumeneia kentinin kuzey surları trapezoidal taşların pseudo-isodomik stilde örülmesiyle inşa edilmiştir. Benzer tipte yapılmış Erken Hellenistik duvarlar Myndos'da da görülür⁹. Yine bu şekli ile Likya Bölge'sinde Zagaba yerleşmesinde görülen ve M.Ö. 400'lere tarihlendirilen duvarlara yakın benzerlik göstermektedir¹⁰. Tüm bu karşılaştırma örneklerinden yola çıkılarak, Kuzey Surlarının M.Ö. 4. yy. içerisinde bir tarihe ait olduğunu düşünmekteyiz.

Kuzeyde bulunan ve yaklaşık 600 m izlenebilen 3,40 m genişliğindeki surun kentin diğer yöndeki surlara göre geniş tutulması kente ulaşımın en kolay olduğu bu kısımda, savunmaya daha fazla önem verildiğini göstermesi açısından önemlidir. Pergamon gibi büyük bir kentin en güçlü olduğu II. Eumenes Dönemi (M.Ö. 197-159) surlarının 2,20-2,70 m kalınlığında olduğu düşünülürse¹¹ Eumeneia'lılar tarafından kente çıkılması en kolay olan bu yönünün savunulmasının çok önemli olduğu anlaşılmaktadır (Res. 2-3).

Doğu Surları kentin kurulu olduğu doğu yamacında olup, yukarıdan gelen akıntı toprağı ve arazi yapısından dolayı sadece belirli yerlerde görülebilmektedir. Görülen kısımda ise duvarların sadece doğu cephesinin bir sırası seçilebilmektedir. Yine arazinin yapısına bakıldığı zaman eğimin çok fazla olmadığı bu alanda surun geçtiği hat dikkate alındığında doğu suru bir teras duvarı işlevi üstlendiği ve alanı ikiye böldüğü düşünülmektedir. Tepenin doğu kısmını kapatması gereken surların yalnızca kuzeydoğudaki bölümünün görülebilmesi, burada arazinin dik ve kayalık olmamasından dolayı erozyondan surların üzerinin örtülü olmasıdır.

7 Benzer teknikte yapılan surlar Girit Adasında Ampelos yerleşmesinde (Coutsinas 2008, 26) ve Korinthde Kato Vayia kentinde görülmektedir (Pettegrew 2009, Fig. 8, 14, 16).

8 Winter 1971, 81.

9 McNickoll 2007, 23, Pl. 5.

10 Kolb 1998, 41, Res. 6, 11.

11 Radt 2002, 55.

Res. 4 Güney Surları

Surlar, tepenin kuzeydoğusundan güneybatıya doğru geniş ve uzun bir şekilde görülürken güneybatı, güneydoğu ve doğu yamacında yer yer kesintiye uğrayarak devam etmektedir. İzleri takip edilebilen sur duvarları kentin tüm çevresini doğal kayaları da kullanılıp topoğrafya ya uydurularak inşa edilmiştir. Yani arazinin topografik yapısı da kullanılarak savunma hattı oluşturulmuştur. Tepenin batı kısmı çok sarp olup dik yamaçlardan oluşmaktadır. Doğal bir savunmaya sahip olan alanda herhangi bir tahkimat sistemine rastlanmamaktadır.

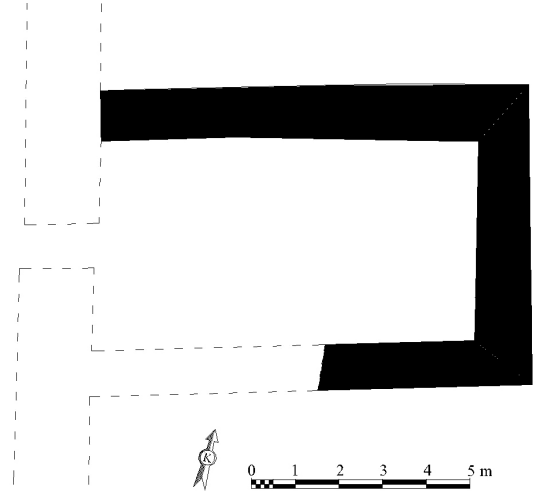
Kentin güney kısmı 1,70 m kalınlığında surlarla çevrilmiştir. Bu surların bazı yerlerinde duvar genişliği boyunca atılan atık taşlarla sağlamlaştırıldığı görülmektedir. Bu yöndeki surlar, düzensiz kenarlı, kabarık yüzeyli, kaba yolunu dörtgen ve çokgen yerel kesme taşlarla örülmüştür (Res. 4). Derz aralarında boşluklara küçük taşlar yerleştirilmiştir. Dönem olarak kuzeydeki surlarla çağdaştır. Bu alandaki sur duvarının kuzeydeki kadar kalın yapılmama sebebi bu alana çıkışın topografik yapıdan dolayı zor olmasıdır.

1.2 Kule

Doğu sur duvarı üzerinde, dışa doğru çıkıntı yapan ve 3 duvarı görülebilen, kule olabilecek bir mekan bulunmaktadır (Res. 5, Çiz. 1). Kule dörtgen planlı ve kalınlığı 1,15 m'dir. Sur duvarları takip edildiğinde sura bağlantılı olabilecek bu mekânın duvar örgüsünün tekniği surda görülen ile aynıdır. Yapının duvarlarının hemen iç kısmında kaçakçılar tarafında açılan kazı çukurunun içinde ve etrafında Hellenistik Döneme tarihlenen kırık seramik parçaları bulunmuştur. Bunların arasındaki *iğ formu* bir unguentarium

Res. 5 Doğu Surlarındaki Kule

Çiz. 1 Kulenin Çizimi

Res. 6 Kuzey Sur Üzerindeki Giriş, Kuzeyden

Res. 7 Kuzey Sur Üzerindeki Giriş, Kuzeybatıdan

M.Ö. 3. yy.ın sonu ve M.Ö. 2. yy.ın başlarına tarihlendirilebilir¹². Bulunan seramikler direk olarak surun bir parçası olan kulenin tarihini vermese de M.Ö. 3. yy.ın sonu ile M.Ö. 2. yy.ın başlarında kulenin kullanılıyor olduğunu bize göstermektedir.

1.3 Şehir Kapıları

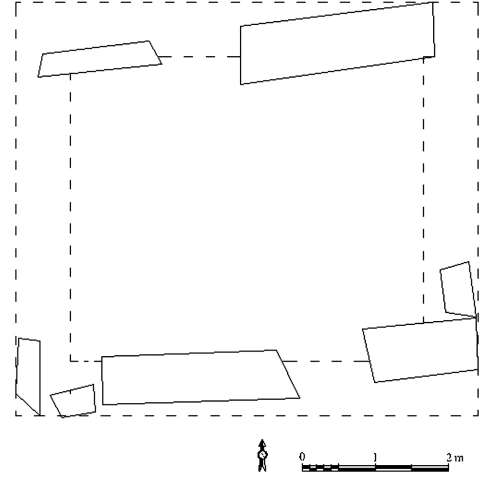
Yaptığımız çalışmalarda kuzey surun kuzey yönünde orijinal iki giriş tespit edilmiştir. Birbirine yakın (yaklaşık 45 m) olan iki girişin varlığı surlar yıkık olduğu için ancak temel seviyesinde düzgün yerleŐtirilmiŐ köŐe taşlarından anlaşılabilir. Girişler yaklaşık olarak 1,70 m genişliğinde ve 3,40 m derinliğindedir. Ancak temel seviyesinde tespit ettiğimiz giriŐlerin nasıl yükseldiğine dair herhangi bir bulgu elde edilememiştir. Kapıların surdaki Şekli ile ilgili olarak söylenebilecek tek Őey duvarı düz kesen kapı tipi olmasıdır¹³ (Res. 6-7).

12 Rotroff 2003, Pl. 44, 255-264.

13 Antik dönemde surlarda kullanılan kapılar için bkz. Akarca 1998, 149-174.

Res. 8 Tapınak, Güneyden

Çiz. 2 Tapınağın Çizimi

2. Hellenistik Tapınak ve Agora

Güney sur duvarlarının hemen kuzeyinde tapınak ve agora olduğu düşünülen yapı kalıntıları mevcuttur. Düzlük alanın ortasındaki doğu-batı yönlü yapılan tapınağın sadece dikdörtgene yakın naos kısmı günümüze ulaşmıştır¹⁴ (Res. 8, Çiz. 2). Giriş kısmının doğuda olduğu anlaşılan yapının bir pronaos kısmı olmasıdır. Ancak naos duvarları kadar kesin bir şekilde pronaos kalıntıları tespit edilememiştir. Kareye yakın naoslar, Hellenistik Dönem'de özellikle M.Ö. 2. yy.da yaygın olarak küçük tapınaklarda görülen bir uygulamadır. Bu tapınakta derin bir pronaosun olması beklenilmekle birlikte, bu ancak kazı ile kesinleştirilebilir. Yerinde mevcut olan duvar blokları oldukça büyük ölçeklidir. Küçük ölçekli bir yapıda kiklopien tarzda blokların kullanılmış olması bunun en azından sütunlu bir tapınak olabileceğini ve duvarlarının büyük ağırlık taşıdığını ortaya koymaktadır. Sınırlı olmakla birlikte eldeki verilerin tamamı değerlendirildiğinde ise burada in antis ya da prostylos bir tapınağın olması beklenen bir durumdur.

Tapınağın doğusunda bulunan geniş düzlük alan, burada var olduğu düşünülen agora olmalıdır. Tapınağın etrafındaki geniş alan bütün olarak düşünüldüğünde ise mevcut kalıntının agora ortasında kaldığı anlaşılmaktadır. Böylelikle burasının bir agora tapınağı olabileceğini söylemek mümkündür¹⁵. Ancak kültü ve düzeni ile ilgili ise kesin bir fikir belirtmek zordur. Kentin sikkelerinde farklı kültürlerin yanı sıra prostylos tapınakların varlığı bilinmektedir¹⁶. Ancak bunların doğrudan bu yapı ile ilişkili olup olmadığı konusu kesin değildir.

Aynı yamaçta başka teraslar da bulunmaktadır. Bu teraslardan uzun olanında Hellenistik özellikler taşıyan iki sıra duvardan oluşan temeller görülmektedir. Bunlar düz kenarlı, kabarık yüzeyli, kaba yonulu dörtgen taşlardan örülen isodomik sıralı duvar örgülerine aittir. Bu duvarlar Hellenistik Dönem içinde M.Ö. 3-2. yy.ın özellikleri göstermektedir (Res. 9). Duvarın tek sıra ve arkasının doldurulmuş olması bir terasa ait olabileceğini ortaya koymaktadır. Böylelikle eğimli olan topografyada yapılan teraslamalarla alandan olabildiğince çok yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Bu uygulamalar, topografya gereği yamaç yerleşimlerinde sık karşılaşılan durumlardan biridir.

14 Şimşek 2008, 48.

15 Agora tapınakları için bkz. Sögüt 1998, 117-118; Serdaroğlu 2004, 141.

16 Head 1906, 220, no. 61.

Res. 9 Hellenistik Yapı Duvarı, Güneybatıdan

3. Su Sistemleri

Kentin su sistemi hakkında günümüze ulaşan kalıntılar su kanalı, sarnıçlar ve tympanumlu su dağıtım terminalidir. Hellenistik kente kuzeyden gelen yolda, kuzey kayalık alanın yüzünde çok düzenli olmayan kayaya sığ bir şekilde oyulmuş yaklaşık 20 m uzunluğunda kanal görülmektedir (Res. 10). 30-20 cm genişliğinde ve yaklaşık 6 cm derinliğinde olan kanal, su akacak şekilde düzenli yapılmamıştır. Kanalın düzensiz ve sığ yapılmış olması üzerinden direk olarak suyun akmadığını, künk dizisi için zemin oluşturmak amacıyla yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Sarp bir kayanın yüzüne yapılan bu kanal sadece bu yüzde takip edilmektedir. Bunun iki yöndeki devamında su akıtmak amaçlı her hangi bir kalıntı tespit edilememiştir. Kalıntının bulunmaması da var olan pişmiş toprak bir küngün kolay bir şekilde tahrip olduğunu ve sadece bunun yerinin günümüze kaldığını düşündürmektedir. Benzer şekilde kayaya sığ ve düzensiz bir şekilde oyulmuş kanal izleri Pergamon antik kentinde Kapıkaya Mevkii'nden de bilinmektedir¹⁷.

Kentin güneyinde surlara yakın yerde iki tane içi sıvalı dikdörtgen formlu küçük boyutlu sarnıç olabilecek yapılar vardır (Res. 11). Roma ve Bizans Dönemleri'nde kentin güney yamaçta bulunan

17 Garbrecht 2001, 55-56, Taf. 7.5-6.

Res. 10 Kanal

Res. 11 Sarnıç

nişlerin güney tarafında antik dönemden beri kullanılan su kaynağı ve içinde tympanumlu su dağıtım terminalinin varlığı bilinmektedir¹⁸. Yapının ana gövdesinden yukarıya çıkan bir insanın tympanum üzerinde yürüyerek mekanizmayı harekete geçirmektedir. Bu sistem ile hem suyun yaklaşık olarak 7 m yüksekliğe çıkarılması, hem de bu suyun farklı çaplardaki künkler aracılığıyla dağıtılması kısmen bilinmesine rağmen, yeni bir yapı tipinin varlığını göstermesi açısından çok önemlidir (Res. 12).

4. Açık Hava Kutsal Alanı

Sarıbaba Tepesi'nin güney eteğinde, su kaynağının ise hemen kuzeyinde Kybele ya da yerel tanrı-tanrıça çiftlerine ait olabilecek iki büyük niş bulunmaktadır¹⁹. Söz konusu nişlerin güneyindeki su kaynağı ve basamaklı alan ile kompleks yapıyı birbirine bağlayan seremoni yolundan oluşan kutsal alanın kentteki yerel dinin erken kalıntılarından birisi olma ihtimali yüksektir.

Res. 12 Tympanumlu su dağıtım terminali

18 Sezgin 2011, 202. Ayrıca buradaki su sistemi ve bunun nasıl çalıştığı ile ilgili detaylı bilgi resim ve çizimler için bu kitap içinde "Eumeneia Tympanonlu Su Dağıtım Terminali" adlı bölüme bakınız.

19 Şimşek 2008, 60-61. Niş ve etrafındaki kalıntılar ile ilgili olarak bu kitap içindeki "Eumeneia Açık Hava Kutsal Alanı" adlı bölüme bakınız.

5 Nekropol Alanları

Kentin deęiŐik yerlerinde mezar kalıntılarına rastlanmaktadır. Dağınık halde bulunan mezarlar genellikle kentin gÜney eteklerinde yer almaktadır²⁰. Burada Kaya (Res. 13), Khamasorion (Res. 14), ÖrgÜ Tekne, Tonozlu ve Lahit Mezar tipleri görÜlmektedir²¹.

Res. 13 Kaya Mezarı

Res. 14 Khamasorion Mezar

Sonuç

Yaptığımız bu çalışma ile kentin total station ve GPS yardımıyla tespit edilebilen yapıları plana aktarılmıŐtır²². Bir bütün olarak Sarıbaba Tepesi'nin eteklerinde kurulmuŐ olan Hellenistik kentin etrafını çevreleyen M.Ö. 4. yy özellikleri gösteren sur duvarları ile Hellenistik Döneme tarihlenen Tapınak ve Agora olduğu düşünÜlen kent merkezindeki yapılar topografyada konumlandırılmıŐtır. Kentin surları içinde Kuzey surlarının savunma için önemli olduğunu ve Hellenistik Dönemde bildiğimiz birçok surdan kalın inşa edilmesinin bölge içinde sınır oluŐturan kentin stratejik önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca Hellenistik Dönemde kentin su ihtiyacını karŐılamak için tepenin kuzeydoğusunda bulunan kayalık alanda üzerine döŐenen künklerle su getirildiği kanal ve yine tepenin güneydoğusunda içi sıvalı sarnıç olabilecek yapılar tespit edilmiştir. Planda temel seviyesinde mekânlar çizilmiŐ ve yer yer tamamlamalar yapılarak Şehir planına eklenmiŐtir. Yapıların veya mekânların işlevi bilinmediği için adlandırılmamıŐtır.

Sarıbaba Tepesi'nin güney eteğinde ise, M.Ö. 1. binin ilk yarısından itibaren tarihleyebileceğimiz Açık Hava Kutsal Alanı olduğu düşünÜlen iki büyük niş ve kaynağın yakınında bulunan basamaklı kaya sunakları kentin kurulduğu Hellenistik Dönem öncesi dini yapıların varlığını göstermektedir.

Ova kısmında ise Roma, Bizans ve Beylikler Dönemi kalıntıları plana aktarılmıŐtır. Göl içinde yer alan Roma ve Bizans Dönemleri'nde kullanıldığını bildiğimiz Tympanumlu su dağıtım terminali ovadaki yerleŐmeye uzun süre su saęlamıŐtır. Yapay gölün etrafında bulunan Roma ve Bizans Dönemi mimari bloklar ile kent planında yeri belirlenen Bizans Dönemi sur kalıntıları ovanın bu dönemlerde yoğun bir yerleŐim alanı olduğunu göstermektedir. Yine gölün hemen batısında yer alan Beylikler Dönemi hamam yapısı Bizans Dönemi'nden sonrada sulak olan ovanın kullanılarak yerleşimin devam ettiğini göstermektedir.

20 Tepenin güney eteğinde bulunan ve dağınık bir Şekilde tespit edilen az sayıdaki farklı tipte mezarlar Açık Hava Kutsal Alanı kadar eskiye gitmese de Hellenistik Dönemde belki de kutsal alanında etkileriyle gömÜlerin bu alanın etrafına yapıldığını göstermektedir. Kentin Nekropolü ile ilgili değerlendirmeler için bu kitap içindeki "Eumeneia Mezar Tipleri ve Ölü Gömme Gelenekleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme" adlı bölüme bakınız.

21 SöğÜt-Şimşek 2001, 310-311; Şimşek 2008, 51-56.

22 Kent planının çıkarılmasında yardım eden Arkeologlar Hakan ALİREİŐÖĐLU ve Mehmet Ali ÇİFÇİ' ye teŐekkür ederiz.

Kısaltma ve Kaynaklar

- Akarca 1998 Akarca, A., Şehir ve Savunması, Ankara, 1998.
- Coutsinas 2008 Coutsinas, N., Défenses crétoises. Fortifications urbaines et défense du territoire en Crète aux époques classique et hellénistique, Paris, 2008, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Garbrecht 2001 Garbrecht, G., Stadt und Landschaft: Die Wasserversorgung von Pergamon, Band 1 Teil 4, Berlin, 2001.
- Guizzi 2008 Guizzi, F., “Edifici-Yapılar”, Museo Archeologico di Denizli-Hierapolis Catalogo delle iscrizioni greche e latine, Distretto di Denizli:Denizli-Hierapolis Arkeoloji Müzesi Yunanca ve Latince Yazılı Eserlerin Kataloğu Denizli Yöresinden Gelen Yazıtlar, Ed.: T. Ritti, Napoli, 2008, 78-91.
- Head 1906 Head Von B., Catalogue of the Greek Coins of Phrygia, London, 1906.
- Kolb 1998 Kolb, F., “Hanedanlık Yerleşiminden Otonom Kente Gelişme: Klasik Çağda Likya’da Akültürasyon”, Adalya III, 1998, 37-62.
- McNickoll 2007 McNickoll A. W., Hellenistic Fortifications: From the Aegean to the Euphrates, Oxford, 2007.
- Pettegrew 2009 Pettegrew, D. K., Towers and Fortifications at Vayia in the Southeast Corinthian, 2009, North Dakota, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Radt 2002 Radt, W., Pergamon Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları, Çev.: S. Tammer, İstanbul, 2002.
- Ramsay 1897 Ramsay, W. M., Cities and Bishoprics of Phrygia, Oxford, 1897.
- Ricl 1995 Ricl, M., “Les katagraphai du Sanctuaire d’Apollon Lairbenos”, Arkeoloji Dergisi III, 1995, 167-195.
- Rotroff – Oliver 2003 Rotroff, S. I. – Oliver, A., The Hellenistic Pottery From Sardis: The Finds Through, London, 1994.
- Serdaroğlu 2004 Serdaroğlu, Ü., Lykia-Karia’da Roma Dönemi Tapınak Mimarlığı, İstanbul, 2004.
- Sezgin 2011 Sezgin, T., “The Waterwheel (Tympanum) in the Ancient Times”, Soma 2009, Proceeding of the XIII Symposium on Mediterranean Archaeology, Selçuk University of Konya, Turkey 23-24 April 2009, Ed.: H. Öviz-E. Arslan, BAR International Series 2200, 2011, 201-204.
- Söğüt 1998 Söğüt, B., Kilikya Bölgesi’ndeki Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları, Konya, 1998, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Söğüt – Şimşek 2002 Söğüt, B. – Şimşek, C., “Eumeneia”, Dünden Bugüne Çivril Sempozyumu Bildirileri, 2002, 301-331.
- Strabon Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographica), Kitap: XII-XIII-XIV, Çev.: A. Pekman, İstanbul, 2003.
- Şimşek 2008 Şimşek, C., “Eumeneia Antik Kenti Üzerine”, Arkeoloji ve Sanat 129, 2008, 37-68.
- Vitruvius Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap, Çev.: Suna Güven, İstanbul, 1988.
- Winter 1971 Winter, F. E., Greek Fortications, Canada, 1971.